

Ekin BOZKURT ŞENER
Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanı

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelenin **NERESİNDEYİZ?**

1 987 yılında, Çankırı’da bir yargıcın “Kadının sırtından sopayı, karnından sıpayı eksik etmeyeceksin.” atasözüne atıfla, eşinden dayak yiyen hamile bir kadının açtığı boşanma davasını reddetmesi, Türkiye’de kadına yönelik şiddetle mücadele açısından bir dönüm noktası olmuştur.

Olayın ardından İstanbul’da kadınlar, dayığa karşı ilk yürüyüş olan “Dayığa Karşı Dayanışma Yürüyüşü”nü gerçekleştirmiş, bu yürüyüş çok kısa sürede “Dayığa Hayır Kampanyası”na dönüşerek tüm ülkeye yayılmıştır. 80’ler boyunca kadına yönelik şiddet, farklı eylemlerle protesto edilmeye devam etmiştir.

1980’lerde kadın örgütlerince yürütülen bu eylemler, uluslararası belgelerle gelen taahhütlerle birlikte, 1990’larda toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı mücadelede önemli sıçramaları mümkün kılmıştır. 1980’lerde görünürlük kazanan şiddetle mücadele Türkiye çapında yaygınlaşmaya ve kurumsallaşmaya başlamıştır. Kadın sığınma evleri, kadın danışma merkezleri, barolar bünyesinde kadın hakları merkezleri, 90’lı yıllarla beraber kurulmaya başlanmıştır. 1990’lar aynı zamanda önemli yasal kazanımların elde edildiği bir dönem de olmuştur. Kadına yönelik şiddetle mücadele anlamında en önemli kazanım ise kuşkusuz 1998 tarihinde yürürlüğe giren ve devleti aile içi şiddeti önleme konusunda yükümlülük altı-

na sokan 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'dur.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne adaylık statüsünün 1999 yılında, Helsinki Zirvesi'nde teyit edilmesi ise 2000'li yıllarla birlikte gerçekleştirilen yasal reformların itici gücünü oluşturmuştur. Bu kapsamda, 2000'li yıllar, gerçekleştirilen yasal reformlar aracılığıyla kadına yönelik şiddetle mücadelenin daha da kurumsallaşarak bir üst seviyeye taşındığı dönem olmuştur. Sonuç olarak bu sürecin, kadın hareketinin 20 yılı aşan mücadelesi, uluslararası alandaki gelişmeler ile devletin uluslararası taahhütlerini yerine getirmeye başlamasının ürünü olduğunu söylemek mümkündür.

Bugün gelmiş olduğumuz noktada, gerek kadın erkek eşitliğinin sağlanması gerekse kadına yönelik şiddetle mücadelede gerekli yasal zeminin –bazı eksikliklerle birlikte- olduğu, kadına yönelik şiddet konusunda farkındalığın arttığı, kadına yönelik şiddetin meşruiyetini yitirmeye başladığı söylenebilir. Ayrıca, gerek kamusal alanda gerekse sivil toplum ve özel sektör bağlamında, konuya ilişkin önemli bilgi ve deneyim birikimi oluşmaya başladığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Son dönemde yaşanan bir gelişme ise alanda yürütülen çalışmalara farklı bir boyut kazandıracakmış gibi görünüyor. Sözü edilen gelişme, 11 Mayıs 2011'de İstanbul'da imzaya açılan Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetle Mücadele ve Önleme Avrupa Konseyi Sözleşmesi. Sözleşme'nin imzaya açılması konusunda en önemli ayrıntı ise belgeyi imzalayan ilk ülkenin Türkiye olması. Bu durum Türkiye'nin, artık kadına yönelik şiddetle ilişkin istatistiklerin yüksekliği ile değil, bu konuda mücadele eden bir ülke olarak anılmak istediğinin göstergesi olarak yorumlanabilir.

Sözleşme'nin önemi kadına yönelik şiddeti bir sosyal olgu-problem de-

Kadına yönelik şiddetle mücadelede en temel sorun alanlarından birisi de yürütülen çalışmaların eksik, yetersiz ve dağınık şekilde sürdürülüyor olması.

ğil de bir insan hakkı ihlali ve kadın erkek eşitsizliğine dayalı bir olgu olarak kabul etmesinden kaynaklanıyor. Şiddetle mücadeleye çok geniş bir perspektiften ve toplumsal cinsiyet boyutuyla bakan 81 maddelik bu kapsamlı belge, kadına yönelik ve ev içi şiddetle mücadele konusunda bağlayıcı ilk uluslararası sözleşme olmasıyla da dikkat çekiyor.

Sözleşmeyi imzalayarak şiddetle mücadeleye ilişkin kararlılığını gösteren Türkiye'nin, TBMM'nin açılmasıyla birlikte, belgeyi bir an önce onaylayarak yürürlüğe koyması gerekiyor ki kararlılığını bir adım daha ileriye taşıyabilsin.

Ancak uzun bir yol katedilmiş olmasına rağmen kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet bugün Türkiye'nin öne çıkan gündem maddelerinden birini oluşturuyor. Gerek görsel gerekse yazılı basında her gün onlarca şiddet haberiyle karşı karşıya kalıyoruz. Tek tek bakıldığında "münferit" denilip geçilebilen ve şimdiye dek "üçüncü sayfa haberi" damgası yemekten ve magazineler olarak sunulmaktan kurtulamayan bu olaylara istatistiksel çerçeveden bakıldığında kadına yönelik şiddetin boyutu ve ciddiyeti daha net şekilde görülebiliyor.

Bu alanda veri-istatistik sıkıntısı halen çözülememiş olmakla birlikte konuya ilişkin en ayrıntılı verileri Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün 2008 yılında gerçekleştirdiği "Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması" sağlıyor. Araştırma'ya göre Türkiye'de; her 10 kadından 4'ü,

yaşamının herhangi bir döneminde fiziksel şiddete maruz kalıyor; kadınların yüzde 42'si birçok durumda fiziksel ve cinsel şiddete aynı zamanda maruz kalıyor, duygusal şiddete maruz kalma oranı yüzde 44 ve kadınların yüzde 92'si hiçbir resmi kurum ya da sivil toplum kuruluşuna başvurmamakta.

Tüm bu veriler, medyaya yansıyan haberlerle birlikte ele alındığında akıllara kaçınılmaz şekilde, "Bunca çaba ve çalışmaya rağmen kadına yönelik şiddeti önlemede, kadınları şiddetten korumada neden gerekli ilerleme sağlanamıyor; bu alanda yürütülen mücadele neden yetersiz kalıyor?" soruları geliyor.

Bu soruları temelde şu şekilde yanıtlamak mümkün: Türkiye'nin bu konudaki belki de en büyük sıkıntısı kadına yönelik şiddetle mücadelede bütüncül bir yaklaşım olmaması. Konu hakkında kurumlararası ortak bir dil ve tanım olmaması, birbirinden farklı ve çoğu kez cinsiyet nötr terminolojileri ve ilgili tüm tarafların mücadeleye farklı perspektiflerden bakıyor oluşu ve belirli bir politika üzerinden hareket etmeme; kurumlararası iletişimsizliği, koordinasyon ve bilgi akışı yoksunluğunu, yeterli bilgi tabanı olmamasını beraberce getiriyor. Bu durum, sağlam, etkin ve kapsamlı politikalar üretilip uygulanmasını da engellemiş oluyor. Böylece bir bütün olarak mücadele alanında önemli bir güç olabilecek çalışmalar, ayrı ve birbirinden kopuk, sonuç odaklı olmayan çabaların ötesine geçemeyebiliyor.

Bu alanda öncelikle yapılması gereken dilde ve terimde ortaklık sağlanması; bu da temelde tüm kurumların aynı perspektiften bakmasını, mücadelede hareket noktalarının aynı olmasını gerektiriyor. Bu bağlamda öncelikle kadına yönelik şiddetin tanımının doğru şekilde yapılması ve kaynağının doğru şekilde belirlenmesi gerekiyor. Bu konuda kurumlararası mutabakat sağlan-

ması; ortak gösterge seti ve buna paralel olarak kapsamlı ve doğru bilgi tabanı oluşturulabilmesi, şiddetin maliyetinin tespit edilebilmesi, sorun alanlarının ve çözüm önerilerinin net şekilde ortaya konabilmesi böylece doğru ve bütüncül politikalar üretilmesi için yaşamsal önem arz ediyor.

Kadına yönelik şiddetin, “erkeklerin kadınlar üzerinde üstünlük kurmasına ve kadına yönelik ayrımcılığa neden olan ve kadınların tam anlamıyla ilerlemesini engelleyen, tarihsel olarak kadınlar ve erkekler arasında eşitsiz güç dağılımının bir göstergesi olduğunu” unutmamak mücadeleden belki de en hassas noktayı oluşturuyor.

Ataerkil değerlerin varlığını halen güçlü şekilde tüm toplum genelinde sürdürüyor olmasının, toplumsal cinsiyetin kamu ana plan ve politikalarına yerleştirilmesinde (gender mainstreaming) ilerleme sağlanamamasının, kadına yönelik –özellikle- ev içi şiddet konusunda toplumdaki mevcut algının, gerek hizmet ve sunumu gerekse yasama ve yasaların uygulanmasında yansımaları rahatlıkla görülebiliyor.

Polis merkezlerinde sayısı azalmakla beraber şiddet gördüğü gerekçesiyle başvuruda bulunan kadının saldırganla barıştırılmaya çalışılması, aile birliği bozulacak gerekçesiyle ciddi tehdit altında olan kadının talep etmiş olduğu evden uzaklaştırma tedbirinin kimi yargıçlarca uygulanmaması, sığınmaevlerinin adres gizliliğinin bir türlü sağlanamaması, belediyelerin, toplumda kabul görmemesi ve tepki çekmesi nedeniyle, politik bir tercihle sığınmaevi açmaktan kaçınmaları, yargının iş yükünün azalmasının çözümünü tecavüze uğrayan kadının tecavüz-cüsüyle evlendirilmesine bağlayan yargıçlar olması, “bir tokat da mı atamayacağız” düşüncesine sahip kamu görevlileri olması bunlara örnek olarak gösterilebilir.

Temel amacı kadına şiddeti önlemek olduğu ve hatta gerekçesinde de bu durum açıkça ifade edilmiş olmasına rağmen erkek egemen Meclisten geçirebilmek adına “Ailenin Korunmasına Dair Kanun” olarak çıkarılan ve bu şekilde çıkması nedeniyle boşanmış kadınları, resmi olmayan beraberlikleri kapsam dışında bırakan ve onlarca kadının başvuruda bulunmuş olmasına rağmen korumadan yararlanamayarak öldürülmesine bir yönüyle neden olmuş 4320 sayılı Kanun da bu konuda verilebilecek en çarpıcı örneklerden.

Kadına yönelik şiddetle mücadelede en temel sorun alanlarından birisi de yürütülen çalışmaların eksik, yetersiz ve dağınık şekilde sürdürülüyor olması. Kadına yönelik şiddetin güncel oluşu sahada kurumları bu alanda çalışmaya itiyor. Ama yukarıda sayılmış nedenlerin varlığı çalışmaları çok dar bir alana sıkıştırıyor, çalışmalar çoğunlukla “klişe”den öteye geçemiyor. Kadına yönelik şiddetle mücadelede, disiplinler arası yaklaşım ve çok sayıda kurum ve kuruluşun önleme, koruma, cezalandırma-tazmin ve politika boyutuyla sürecin içinde yer alması yaşamsal öneme sahip.

Bu anlamda mücadelenin önleme ayağını; konuya ilişkin uluslararası sözleşmelerin imzalanarak yürürlüğe konması ve özellikle yasa uygulayıcıların uluslararası belge okur yazarlığının artırılması, gerekli yasal düzenlemelerin yapılması, toplumsal cinsiyet duyarlı bütçeleme, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddet konusunda farkındalık çalışmaları yürütülmesi ve ataerkil bakış açısının-kalıp yargı ve tutumlarının ortadan kaldırılması çalışmaları, kadının güçlendirilmesi ve tüm çalışmalara erkek katılımının sağlanması ile sivil toplum örgütleri ile “yatay ilişkiye dayalı” işbirliği oluşturuyor.

Koruma ayağında nitelik ve nicelik açısından yeterli sığınmaevleri, danışma ve acil yardım hatları, sağlık hizmetlerine erişim, ücretsiz yasal danışmanlık, krize müdahale merkezleri, savcılık ve kollukta özel birimler gibi hizmetler bulunuyor. Cezalandırma ve tazmin ayağını da suçlunun cezasız kalmaması ilkesinden hareketle sırasıyla hapis cezası, para cezası, tedbir kararları, ıslah programları ile mağduriyet giderici tazminat, fon ve programlar oluşturuyor.

Politika ayağını ise diğer sac ayaklarına anlam kazandırması ve bir arada tutması nedeniyle en stratejik ve önemli ayak olarak kabul etmek yanlış olmayacaktır. Zira politikaların temeline yerleştirilen ideoloji, politikanın iğninin doldurulmuş şekli otomatik olarak hizmet alanlarını ve uygulamayı da etkiliyor.

Bu kapsamda, çalışmaların odağına kadının bir “birey” olarak yerleştirilmesi anahtar rol üstleniyor. Zira, “Mağdur, korunmaya ve yardıma muhtaç anne, kardeş, abla, kısıacası -aile bireyi-”ne yardım anlayışının yalnızca şiddet meydana geldikten sonra ancak anlık müdahaleleri olanaklı kılacağı, mücadelenin diğer ayaklarının işlememesine neden olacağı, bu anlamda da mücadelenin kısır kalması riskini de beraberinde getireceği unutulmamalı.

Tam da bu noktada, yukarıda yer verilen tespit ve kaygılardan hareketle, mücadelenin temeline kadına yönelik şiddetin bir insan hakkı ihlali, ayrımcılık şekli ve kadın erkek eşitliğinin önündeki en büyük engel olduğu görüşünü oturtmak, toplumsal cinsiyet bakış açısını planlanan, yürütülen ve yürütülecek olan çalışma ve uygulamalarda hakim kılmak önem arz ediyor. Şu an gelinen noktadan ileriye ancak bu şekilde gidilebileceğinin akıllardan çıkarılmaması gerekiyor.

